

S O K F É L E .

XII szám

Béts. Junius 8-dik.

1832

Mihály ludjai Angliában.

Angliában közönséges szokás Mihály napján sült ludakat enni, ezen szokás oka következő: Erzsébet Királyné egyszer Tilburyfortba kotsizván ebédre bétért Lord Umfreville falusi lakjába *). A' Lord tudván, hogy felséges Aszszonya jó ehető, néhány kövér, zsályával 's vereshagymával töltött ludakat, mint azt maiglan is készítik, adatott az asztra. Vége lőn az ebédnek; Erzsébet egy pohár Burgundiait kér, hozzák néki, kiüríti azon kívánattal, hogy vesszen a' Spanyol hajóssereg. Alig adja vissza az üres poharat, jő a' hír, mintha ihlésből szólt volna, hogy a' Spanyol hajóssereg egy zivatar által végső romlásra jutott. Tüstént még egyet kér a' jó ujságra, 's a' „jó lúdra“, 's a' kettőtől kéjre, lánggra lobbanva azt rendeli, hogy Mihály napján minden esztendőben lud dizsesitse asztalát. Ez óta Mihály napján Angliában minden házban ludat esznek — ha van. — Valljon mi nálunk azért szokás e' Márton napján lúdat enni, mivel Márton Püspök hollétét a' lúdak árulták-el? (Legenda).

H. M.

Némelly viseletbéli szokások (Modik) eredete.

Hoszszu kaputot először VII - dik Károly frantzia Király viselt, mellyel nem magyar nadrágba való lábait igyekezett eltakarni. Ötet mingyárt könnyen kitalálható okból követte az egész Udvar, ezt utóbb a' többi.

*) 1589. September 29-kén.

Toldalék a' M. Kurirhoz.

Az igen hegyes tzipők, mellyeknek hossza két egész lábnyi volt, eredeteket köszönik egy Anjoui Hertzegnek, kinek egyik lábán igen nagy kinövés volt. Ezen tzipők tsútsa annyira nevelkedett idővel, hogy a' térdekhez kaptasoltatott arany vagy ezüst lántzokkal. Mint Walter Scott Ivanhoe nevű románjában festi nekünk a' Cisterciták Priorát.

A' rövid haját legelőször I-ső Ferentz frantzia Király kezdte viselni, mivel fején egy veszedelmes sebet kapott, ebben is követte az Udvar mingyárt.

A' nagy parókák szokásba jöttek, mivel egy Dauphin vállán lévő kinövését egy nagy parókával akarta elfedni.

Isabella bajor Királyné, ki rendkívüli szépségével az egész Német Országi Asszonyokat felülhaladta, kezdé először szép nyakát, 's hőszin vállait meztlenül hordozni.

H. M.

A' nevetségességről.

Mi okozza a' nevetést, vagy minek 's minn nevet az ember? Ezt a' kérdést (mint több másokat is) bámulásra méltó böltsességgel fejtik meg a' tudósok, azt mondván: „Nebet az ember annak — a' mi *nevetségessége*.“ — Alázatos szolgája!

Látni való, hogy ez a' megfejtés, tsak olyan mint az egyszeri széna gyűjtés. Rugd fel, hagyd ott. — Mi a' *nevetségesség*? Nevetségesség az, a' minek nevet az ember. — *Wolf* nem határozá meg jól Philosophiájában, mi a' *Szép*; 's tanítványi veszekedtek ama kérdés felett: „Azért szép-e valami, mert tetszik? vagy azért tetszik e', mert szép?“ — Hasonló itt az eset a' *Nevetségességre* nézve.

„Mi az igasság?“ azt kérde Pilátus, és midőn ezt kérdete volna — *kiment*. Legjobb lenne nekünk is úgy tselekedni. Mi a' *nevetséges*? azt kérdjük, és minekutánna a' kérdést feltettük — ki megyünk. Lássák, a' bentmaradók mire mennek vele.

Ha az ember meg akarja valamiről a' mit nem esmér, tudni, *mi az?* tanátslom néki, hogy ha tsak lehet a' *régieket* kérdezze meg, ne az *ujakat*. Ezeknek a' mi újnál újabb Tudósainknak olyan erőltetett és garabontzás képzeteik vannak a' dolgokról; hogy az embert a' hideg is könnyen ki lelheti tőle. P. o. akarnám tudni, mi a' szakátsság? *Görres* (Aphorismen über Kunst) azt feleli: „A' szakátsság semmi nem egyéb, mint a' *Hignak plastikája* *), Plastik des Flüssigen; mi a' Parfumeria?“ Semmi nem egyéb mint az *illatoknak musikája*, Musik der Dülfte. Mi az Építés mestersége? *Schlegel* azt feleli „semmi nem egyéb mint egy *megfagyott mu'sika*, eine gefrorne Musik. Mi a' *Historikus*? „semmi nem egyéb mint egy hátat fordító Proféta, ein rückwärts gekehrter Prophet. Mi a' musika? *Jean Paul* azt mondja reá: *A' levegőnek poesise*, eine Poesie der Luft. — Mi a' nyelv? A' nyelv semmi nem egyéb, mint taktustalan vocalis muzsika, eine taktlose Vokal - Musik **) 's a' t. 's a' t. — Sic itur ad astra!

*) Plastik, képalkató mesterség v. művészség, p. o. gipszből, viaszból, agyagból, 's a' t; képalkató erő v. tehetség. Kant szerént: az érzék valóságának kialakítása vagy kiábrázolása, p. o. gipszből, viaszból 's a' t.

**) Ez ugyan ha minden más nyelvre illik is, a' magyarra éppen nem alkalmaztatható, és ha ez a' Tudós magyarul tudott volna, bizonyosan hozzá tette volna ezt: „kivéven a' magyar nyelvet melly taktusos vocalis muzsika.“ Ezt a' taktust annyira érzi még a' legeggyűbb, írást nem tudó paraszt is nyelvünkben, hogy

Mi legyen a' nevetséges? akarjuk tudni. Kérdjük meg a' régieket; mert az ujaktól keveset tanulunk. *Aristoteles* azt mondja (Poët. VI. §. 1.): „a' hibás, a' váratlan és szokatlan dolog, ha nintsen fájdalomával vagy veszedelmével egybekötve másnak (t. i. kiben azt látjuk) *nevetségesnek* látszik előttünk.“ — Ennél jobban még senki sem határozta meg a' *Nevetségesnek* képzetét; jöllehet ez a' határozat sem a' legtökéletesebb. *Aristoteles* gondolatja szerént, két feltétel alatt tetszhetik valami nevetségesnek 1.) ha az a' *valami*, hibás, váratlan és szokatlan dolog 2.) ha nintsen fájdalomával vagy vesztével másnak egybe köttetve.

I.) *Nevetséges* előttünk a' dolog, ha hibás. A' gyermekek ritkán láthatnak pupos embert, a' nélkül hogy nevetésre ne fakadnának. Mennyit nem nevetett *Lichtenberg*, ennek a' hibás fordításnak: *A' sáppadt halál, ló-lábbal dobog* = *Pallida mors aequo pulsat pede*. Mellyhez hasonl'o: *Caesar venit in Galliam sum-*

ha az idegen, magyarul tanulván, meg nem adja accentusos vocalisainknak tökéletesen a' két fertály taktust így: á = ρ (egy egy), abban a' mértékben, mellyben a' nem accentusos vocalisnak egy fertály, p. o. a = ρ (egy) taktust ad, azonnal megismeri rajta, hogy nem született Magyar. És így a' mi nyelvünk taktusos vokalis muzsika; — a' mi vajmi sokat tesz! — Ez ellen tsak kevés Magyar tehetne kifogást; azok t. i. kikhez a' természet olly mostoha volt (de a' mi ritka dolog), hogy nekik éppen nem adott muzsikális füleket. Innen osztán, ha az ilyenek poétákká lesznek, kéméllés nélkül erőltetik a' fertály vocalisokat kétfertályosokká. Nekik a' *Ki*, *De* 's a' t; valamint vocalis előtt a' *Hogy*, *Az*, 's a' t, a' dactylus és spondeus első tagjában is mindjárt hosszú, mihelyt a' szükség úgy kívánja. Azomban a' licentia poëticaival mégsem mernek annyira viszszaélni, hogy így írják: *Ki*, *Dé*, *Hógy*, *Áz*, pedig e' szerént így kellene.

ma diligentia = A' tsászár nagy delisántzon jött Frantzia Országba.

Nevetségessé teszi továbbá a' dolgot a' *váratlanság*, Ciceronak ama szavai szerént: *Notissimum ridiculum genus cum aliud expectamus, aliud dicitur; hic nobismet ipsis noster error risum movet.* Egyébránt nem nevet az ember mindennek a' mi váratlan, p. o. ha valakit véletlen pofon tsapnak, nem következik, hogy hahotára sakadjon rajta. Mikor II József incognito utazván meg ígérkezék komának, és a' Pap tőle a' következő váratlan feleleteket hallja: Mi neve az Úrnak? „*József*“ Vezetékneve? „*Második*“ Charactere? „*Tsászár*“ — bámulás fogja el, és tisztelt. — Már Napoleon inkább mosolyoghatott, midőn egy táborozásban Incognito kotsizván, ezen kérdésére „*valjon hol lehet most a' Frantzia főhadi szállás?*“ feleletül a' falusi kotsmárosnétól, ki a' tsászárt megismerte, ezt kapja: „*Itt vagyon én nálam, Felséges Uram!*“ — Lord *Dorset* és barátjai fogadtak egymással, ki tud *legtetszőbb gondolatot* írni? *Dryden* legyen a' bíró. Mindnyájan pennát papirozt vettek, és asztalhoz ültek. *Dorset* egy 500 f. sterlinges Váltólevelet írt *Dryden* számára, és a' fogadást megnyerte. Barátjai kiket a' dolognak váratlansága meglepett, nevetve megvallották, hogy *Dorset* kurta gondolatja az ő hosszas fejtöréseknél többet ér.

Nevetségessé teszi végre a' dolgot a' *szokatlanság*. Ellenben a' szokás a' legnevetségesebb dolgok eránt is hideggé edzi az embert. Az egész Ministerium elmosolyodott hajdan Angliában, midőn az első miniszternek Inge tsútsátsát egy szokatlan helyen kifityegni látná. Mikor a' haldokló szeretsenhez, odavezetik a' tehenet, és farkát tsavarják a' beteg feje felett, hogy idvezülhessen, senki sem nevet fekete felebarátaink közzül; ám-

bár az Európai utazók alig tudták a' nevetést magokban elfojtani. A' módikkal olyan formán van az ember, mint az Anekdotákkal, először nevet rajtok, azután pedig megszokja és neveltséget benne nem lát. A' régi Görögök, kik egymást így köszöntötték *χαίρε!* = *örülj!* azaz neved! — aligha állhatnák meg nevetés nélkül, ha hallanák, hogy mi fünek fának „*Alázatos szolgái,* 's *kész kötelességü szolgái*“ vagyunk, és ezzel csak azt akarjuk mondani: „Barátom, látlak!“ —

II. Meg kívántatik, hogy az a' hibás, váratlan, és szokatlan dolog, mely bennünket meglep, másnak kárával vagy vesztével ne járjon. Nevetünk ugyan a' kis gyermektsének ártatlan együgyűségü gondolatain, vagy ittas barátunknak visszás feleletein; de bizonyosan nem nevetnénk, ha azt kellene hinnünk, hogy a' kis fiú örökre olyan együgyűnek és ostobának marad, vagy barátunk józan észre többé nem tér.

A' nevetés hasonló a' szerelemhez. Mindeniknek magától kell jönni, és keveset ér ha erőltetett. Mikor szomszédunk oldalba lök, hogy: „No, neved!“ hamar megkérdi az ember: „De minn?“ — Ezért lehet boszszankodni az úgy nevezett *Halálra neveltetö* könyvekre; és én sajnálni szoktam hogy az első próbát a' Szerzők miért nem tették meg magokon.

Misce sapientiae longae stultitiam brevem.

A' K o l d u s.

Azt kérdé valaki egy koldustól: szerzettél e' már koldulásod által valamitskét össze? Birtokom van, monda: Birok p. o. Ingatlan javakban: Minden Ország utat — mozgó javakban: Koldus botomat, 's tarisznyámat — ruhákban: számtalan öszszefoltozott lyukakat — tőpénzekben: igazságos kívánatokat min-

denkitől, ki nálamnál többel bír, melly kívánatok fel vannak jegyezve ott fen a' nagy könyvben, és sok fillért hoznak az egy hitelezőjének — gyomromnak.

Furtsa Híradások.

Egy külföldi Ujságban következő Hirdetmény olvasható:

Feleségemnek senki se költsönözzön nevemben, én semmiért sem kezeskedem.

Williams.

Az utána való levélben pedig feleletül ez állott:

Williams Úr, azon pénzt, mellyet hirdetésének kinyomtatása miatt fizetett, megtarthatta volna — mert ha a' maga adósságait nem fizeti meg, ki hihetné, hogy ő meg fogja fizetni az enyimeket.

Párisban Laland tudós, ki egyedül könyvírásból él 's több jeles munkák nevezetesen színjátékok szerzője megbetegszik. Orvost hívat, 's ez tsak hamar kimondja rá a' sententziát, hogy a' nyilallós fájdalmas helyre 24 piótzát kell felrakatni: Laland protestál ellene, hogy ő azt telyességgel nem engedheti. Az orvos erősködik, 's mondja, hogy más orvosságot nem rendelhet, külömben a' gyúladás erőt vesz 's — ekkor vállat von az orvos! — Consiliumot tartatok szólla Laland. Az orvosok öszvegyűlnek 's elvégzik a' piótzátatást. Erre Laland így szól: Uraim! nekem most is az a' bajom, hogy engemet, a' kiről tudhatják az Urak, hogy én 25 eszt. olta Auctorságból élek és tartom familiámat is, a' könyvnyomtatók, és könyvárosok már 25 eszt-olta piótzáznak, ezek majd minden véremet kiszívták már, mert sokszor két|hónapi munkámért alig adnak annyi honorariumot, hogy 5, 6, hétig nyo-

morún élhessek; itt hát a' bővérűségtől 's az abból származható gyúladástól nem lehet félni, rendeljenek az Urak mást. Erre az orvosok nevetve meleg borongatásokat rendeltek, 's Laland meggyógyult. — Hogy a' huszár nevet és a' huszár lovasság felállítását a' Frantziák tőlünk tanúlták, bizonyos; de hogy a' tudós szerzők piótzáztatása modját, azért hogy nálunk is szokásban lenni látszik, tőlünk tanúlták volna, nem merném állítani, mert talám még el is hinnék: holott nálunk ellenkezőt tanít a' tapasztalás. Itt a' Könyvszerző tudósoknak munkájokra fordított szorgalmát, bőven sőt tetézve egészen megfizeti a' munkát megvevő könyvnyomtató és - áros. — Mert ha p. o. a' fáradozásnak és időnek egy két tized részét csak nyomtatványokban vagy készpénzben fizeti is az ki, de a' többit részszereént a' Szerző érdemeinek 's közhaszonra munkálódó hazafiúi buzgóságának elesmerésével, és *Hirdetéseiben* mind ezeknek mind munkája hasznos voltának magasztalásaival gazdagon megjutalmaztatja.

Találós Mese.

Paptól adva bátorítlak,
Hölgytől véve szomorítlak,
'S a' ki Kedvesét elveszti
Azt első tagom emészti.

R e j t e t t s z ó.

Én tőlem kértél te tüzet míg módiba voltam,
Sőt most is használ engemet a' ki nem Úr.
Vágd el, nem bánom fejemet! majd úgy leszek olly tárgy.
Melly nélkül semmit nem mivel a' ki okos.
Ezt megtordítván szegezed házad tetejére
Két végsőm nélkül késedet elteheted.

Megfejtések: a' 11 - dik Szám. a) Kályha.
b. az Ó betű.